

MARTİN HEİDEGGER'E GÖRE TEMEL VARLIKBİLİM¹

François DEMOLY

Çev.: Ramazan ADIBELLİ
Erciyes Ü. İlahiyat F.
adibelli@erciyes.edu.tr

Klasik varlıkbilim aslında varlık bilimidir yani tasavvur edilebilen ve göz önünde canlandırılabilen bir şey olan varlığın bilimidir. Buna mukabil temel varlıkbilim, her tür temsile başkaldıran bir şey olarak, hissettiğimiz şekliyle varlığı, önbilinçteki varlığı yani varlığın kendisini konu edinen bir disiplindir.

Temel varlıkbilimin haklı olarak varlık filozofu diye isimlendirilen babası Martin Heidegger kendisinden önce gelen düşünürlerin varlığın kendisini incelediklerine inandıkları halde bunların aslında temsil edilebilen bir şey olarak varlığı incelediklerini açık bir biçimde göstermiştir. En sık görülen varlık temsilleri şunlardır: Tanrı, töz, bilinç, özne, ruh, Zihin, ben, enerji ve düşünce. Bu tip varlıkbilimi Heidegger metafizikle özdeşleştirerek eserlerinde uzun uzadıya reddetmiştir. Onun varlık hakkındaki düşüncesi ise temsil edilmeyen bir düşünce, imgeleri olmayan bir varlık düşüncesidir.

Temsil edilemeyen bir şeyin düşünülmemeyeceği kanaati doğabilir ilk etapta; fakat bin kenarı bulunan bir çokyönlünün göz önünde canlandırmaya muktedir olunmasa bile onu düşünmek gayet mümkündür. Hatta onun yüzeyi ve çevresi hesap edilip özelliklerinin birçoğu akıl yoluyla çıkarılabilmektedir.

Varlığa atfedilen temsil her ne olursa olsun varlık/düşünce ilişkisinde

¹. François Demoly, "De l'ontologie fondamentale selon M. Heidegger", <http://www.luximagina.net/spip.php?article20>, 14.03.2008.

öncelik düşünceye verilirse ancak bu temsil mümkün olabilir. Alternatif şudur: “Varım, çünkü var olduğumu biliyorum.” ya da “Varım ve bunu var olmakla birlikte biliyorum.” Alternatifin ilk kısmı bütün düşünce felsefelerinin, ikinci kısım ise temel varlıkbilimin hareket noktasıdır.

Düşünce felsefesi gerçek anlamda Descartes ve onun şu sözleriyle başlamıştır: “Düşünüyorum, o halde varım” ki bu şu şekilde de ifade edilebilir: “Varım çünkü var olduğumu biliyorum”. Bu da varlığı düşünene bağlı kılmaktadır (ve varlığın kendisi hakkında hiçbir bilgi vermemektedir). Spinoza daha radikal bir biçimde aynı şeyi söylemiştir: “Var olduğumu inkâr edemem”. Descartes’dan kendisi de dâhil olmak üzere Hegel’e kadar düşünce felsefesi, varlık felsefesinden üstün gelmiştir. Başlangıçta yapmış olduğu tercihten dolayı düşünür, varlığı ancak bir şey olarak düşünebilir (zira düşünce her zaman bir şeyin düşüncesidir) ve böylece varlık zorunlu olarak temsil edilebilen bir şey olarak düşünülmektedir. Düşünce filozofu, metafizikçi için varlığın incelenmesi bilimsel sisteme benzerdir: o, varlığın ne olduğu hususunda bir hipotez ileri sürmekte ve bu tercihten hareketle ya doğrudan ya da tözlerin bağlanması suretiyle yaşanan tecrübeye uygun bir dünya sistemi inşa etme gayretinde bulunmaktadır.

Heidegger, varlığa hak ettiği yeri iade etme kararını almıştır: ilk sırayı. O, varlığı bir şey olan her şeyin, her tür temsilin önceleyicisi haline getirmiştir. Heidegger’e göre varlık, düşünceye veya bilince bağlı değildir. Hakikaten var olmak için var olduğumu düşünmeme gerek yoktur, var olduğumu hissediyorum ve bu duygu beni terk etmiyor. Bu, bir bilgi değildir. Kendi içimde var olduğuma dair bir düşünce oluşturabilirim. Fakat bu düşünce lüzumsuzdur. Zira bunu zaten biliyordum ve üstelik bu düşünce iki kat daha lüzumsuzdur çünkü bunun aksini yani var olmadığımı düşünemem.

Diyalog

Soru: Varlıkla ilişkisi çerçevesinde düşünme olgusu nasıl tanımlanabilir?

Cevap: Düşünmek varlığın ihdas ettiği bir şeyden ibarettir.

Soru: Varlık ile ilişkisi çerçevesinde düşünen nasıl tanımlanabilir?

Cevap: İnsan “vardır” ve üstelik o, aynı zamanda varlığa sahip bir şeydir; dolayısıyla onu varlıktan hareketle tanımlamak gerekmektedir. Heidegger insan varlığını bir “dünyada olmak” şeklinde düşünmüştür. O, insanı düşünceye nis-

peten değil de (dolayısıyla insan dünyayı düşünen bir düşünür değildir) varlığa nispeten tanımlamaktadır.

Soru: Dünyanın insanın doğasına ait olduğunu Heidegger'in ifade ettiği söylenebilir mi?

Cevap: Heidegger'in dünyayı insanın yapısına ait bir şey olarak değerlendirdiği doğru olmakla birlikte o, dünyanın insan doğasına ait olmadığını kabul etmektedir, zira bir şeyin doğasına ait olan bir şey, o şeyin doğasını meydana getiren şeyleri bilmiyor ve kendisi de bunlar tarafından bilinmiyor. İnsan terkip edilmemiş, yapılandırılmıştır; onu meydana getiren kısımlar birbirine bilgiler ve istekler dokusu ile bağlıdır. İnsan, birbirini bilen, birbirini etkileyen ve birleşme eğiliminde olan kısımlardan oluşmaktadır.

Soru: Varlığa nispeten özel bir düşünce nasıl tanımlanabilir?

Cevap: İçeriği her ne olursa olsun bir düşünce dünyanın içinden bir şeydir. Heidegger, fikirleri "varolanlar" kategorisi altına koymaktadır. Varolan, bir "bir şey"dir, var olandır, yoksa varlığı olduğu şeyin görüneni değildir. "Bir şeyi" varlığa nispeten konumlandırabilmek için var olan her şeyi, "gün ışığında önümüzde gördüğümüz" (deyim onu aittir) her şeyi adlandırmak üzere Heidegger, olmak fiilinin durum ortacını (olan) kullanmıştır. Buna karşılık varlık temsil edilmemesi/göz önünde canlandırılmamalıdır. *Olana ilişkin şey "ontik" diye, varlığa ilişkin şey de "ontolojik" diye adlandırılmıştır.*

Soru: Heidegger neden metafiziği reddetmiştir?

Cevap: Heidegger, var olandan, varlığın ışığı altında görünenden ve dolayısıyla açıkça temsil edilebilen şeyden, sadece varolandan söz ettiği halde (temsil edilemeyen) varlıktan bahsettiğini zanneden metafiziğin geçerliliğini reddetmiştir.

Soru: Varlığın incelenmesi ne işe yarayabilir?

Cevap: Soruyu soran, her zaman ilgi duyan egodur ve varolan bir şey olan, ego için her şey bir varolandır ve de varlık bir kuruntu. Dolayısıyla varlığın incelenmesi hiçbir şeye yaramaz. Sadece olduğumuz varlık, kendimiz olabilmemiz ve otantik hale gelebilmemiz için "kim" olduğumuzu bilmemiz maksadıyla varlığı incelememiz teşvik etmektedir.